

Kuuluuko kansalaisjärjestöjen ääni valmistelussa ja päätöksenteossa?

Avoin demokratia –verkosto 27.10.2026

Maija Jäske, erikoistutkija, valtio-oppi, Turun yliopisto,
mhkarj@utu.fi

Kansalaisjärjestöt osana suomalaista demokratiaa

- Suomalainen kansalaisyhteiskunta on kv-vertailussa elinvoimainen, ja meillä valtionhallinnossa pitkät perinteet yhteistyölle järjestöjen kanssa
- Haasteina järjestöjen yhdenvertaisuus ja palaute osallistumisen vaikutuksista
- Kansalaisjärjestöjen ja valtioneuvoston vuorovaikutukseen vaikuttavat monet kehityskulut
  - Digitaaliset osallistumisalustat
  - Rahoituspohja
  - Julkinen keskustelu ja asenneilmapiiri

TURUN YLIOPISTO

Selvitystyö ja muistio

- Kysely kansalaisjärjestöille, vastauksia 98
- Seitsemän eri ministeriön virkahenkilöiden haastattelut, 11 haastateltavaa
- Avoin data lausuntopalvelusta ja eduskunnasta
- Selvityksen toimeksiantaja Sitra, tukee kuulemisen ja valmistelun sähköisen apurin kehittämistä
- Raportti (75 s.) julkaistiin 1.10.2026: Kuuluuko kansalaisjärjestöjen ääni? – Sitra

- *Miten kansalaisjärjestöt osallistuvat ja vaikuttavat valtioneuvoston valmisteluun ja päätöksentekoon?*
- *Kuinka vaikuttaviksi eri osallistumismenetelmät koetaan?*
- *Mitä esteitä vaikuttamiselle on?*
- *Miten kansalaisjärjestöjen osallistuminen ja vaikuttaminen on muuttunut?*

TURUN YLIOPISTO

Kansalaisjärjestökysely

- Kysely Webropolissa 13.5.-17.6.2026
- Kyselyä markkinoitiin mm. KANE:n sekä keskus- ja kattojärjestöjen kautta, VM:n avoimen hallinnon uutiskirjeessä, Kansalaisfoorumin verkostoissa sekä LinkedInissä
- Vastauksia 98
- Vastaajista noin puolet sote-alan yhdistyksiä, muita suurempia ryhmiä asukasyhdistykset, kulttuurialan ja vapaa-ajan yhdistykset.

TURUN YLIOPISTO

Vaikuttamisen keinoja valtioneuvostotasolla

Hallinnon kuulemiskeinoja

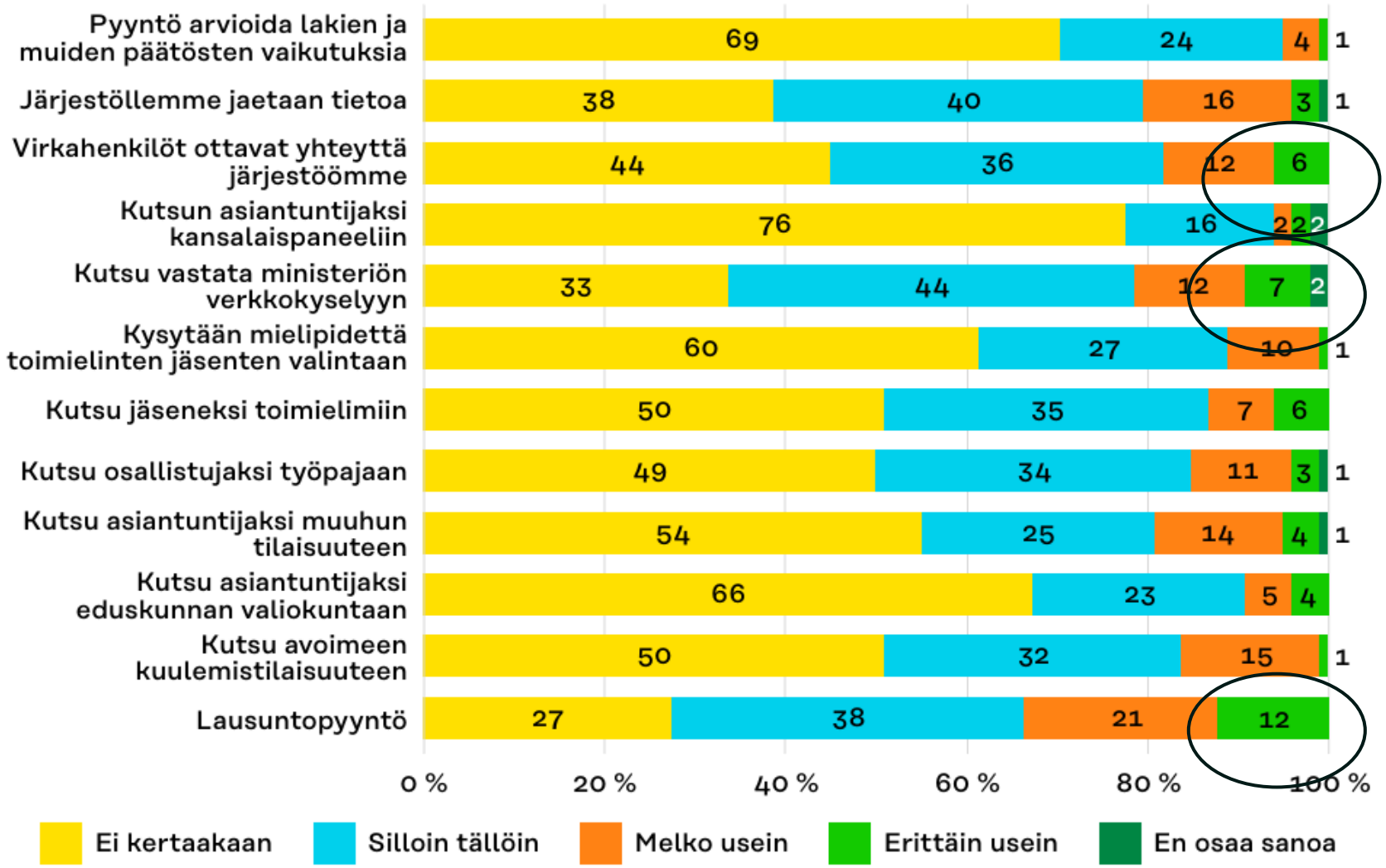
- Kirjallisten lausuntojen antaminen lakiluonnoksista tai muista asiakirjoista (lausuntopalvelu.fi)
- Osallistuminen ministeriöiden kuulemis- tai keskustelutilaisuuksiin
- Asiantuntijana toimiminen neuvottelukunnissa, työryhmissä tai muissa valmisteluelimissä
- Vastaaminen ministeriön verkkokyselyihin tai verkkokeskusteluihin
- Suora yhteydenpito järjestöihin ja haastattelut
- Asiakirjojen suora kommentointi

Omaehtoisia vaikuttamiskeinoja

- Yhteydenotot ministereihin, valtiosihteereihin tai heidän poliittisiin avustajiinsa
- Yhteydenotot kansanedustajiin, eduskunnan valiokuntiin tai puolueorganisaatioihin
- Yhteydenotot valtion virkahenkilöihin
- Yhteydenotot toimittajiin ja lehdistötiedotteiden julkaiseminen
- Yleisönosastokirjoitusten kirjoittaminen tai muu julkinen keskustelu
- Jäsenten kannustaminen em. yhteydenottoihin tai julkiseen keskusteluun
- Kampanjointi kansalaisaloitteen puolesta
- Mielenosoitus, muu julkinen tapahtuma tai kampanja
- Analyysien, selvitysten ja tutkimusten julkaiseminen
- Yhteydenotot EU-instituutioihin tai osallistuminen eurooppalaiseen kansalaisaloitteeseen

Kuvio 3. Hallintolähtöiset osallistumiskeinot (N=98)

"Kuinka usein järjestöllenne on tapahtunut viimeisten 6 vuoden aikana seuraavaa?"

TURUN YLIOPISTO

Kansalaisjärjestöjen osallistumiskeinot

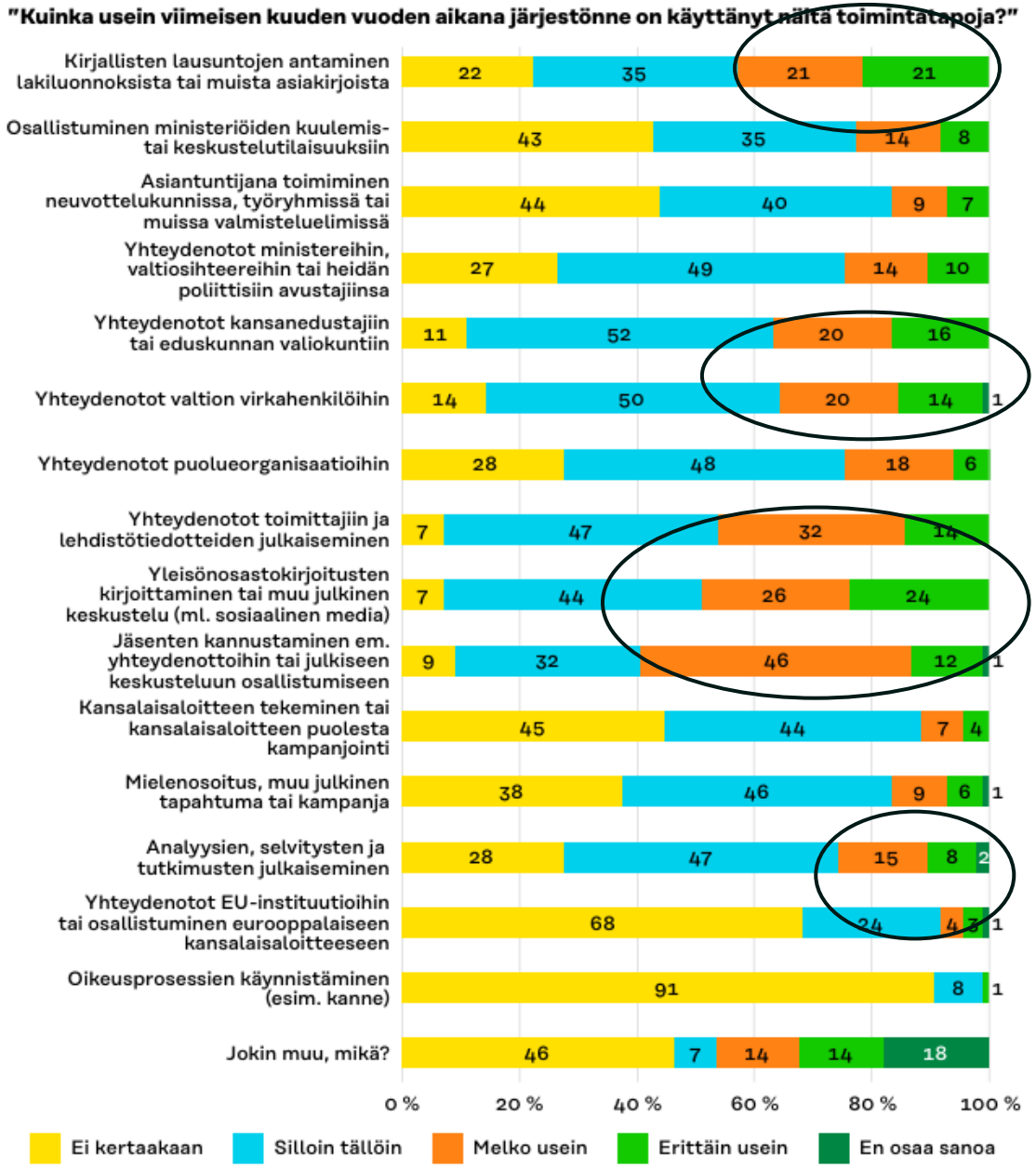

- Yleisimpiä hallintolähtöisiä keinoja lausunnot, kyselyt ja virkahenkilöiden yhteydenotot
  - Isoja järjestöjä kutsutaan osallistumaan useammin kuin pieniä
- Puolet järjestöistä kokee, että pääsee antamaan lausunnon kaikista niille tärkeistä hankkeista
  - 85 % kokee, että niiden täytyy itse etsiä tietoa päästäkseen vaikuttamaan niille tärkeisiin hankkeisiin

TURUN YLIOPISTO

Kuvio 5. Kaikki osallistumiskeinot (N=98)

"Kuinka usein viimeisen kuuden vuoden aikana järjestönne on käyttänyt näitä toimintatapoja?"

TURUN YLIOPISTO

Kansalaisjärjestöjen osallistumiskeinot II

- Järjestöistä noin puolet kertoo vaikuttavansa myös osallistumalla julkiseen keskusteluun
- Yhteydenotot kansanedustajiin ja virkahenkilöihin yleisiä keinoja (kolmasosa käyttää erittäin tai melko usein)
- Analyyseja, selvityksiä ja tutkimuksia julkaisee 23 %
- Kansalaisjärjestöjen näkökulmasta hallintolähtöiset osallistumiskeinot ovat vain osa niiden vaikuttamisen työkalupakkia (lausuntokierrokset 42 %)

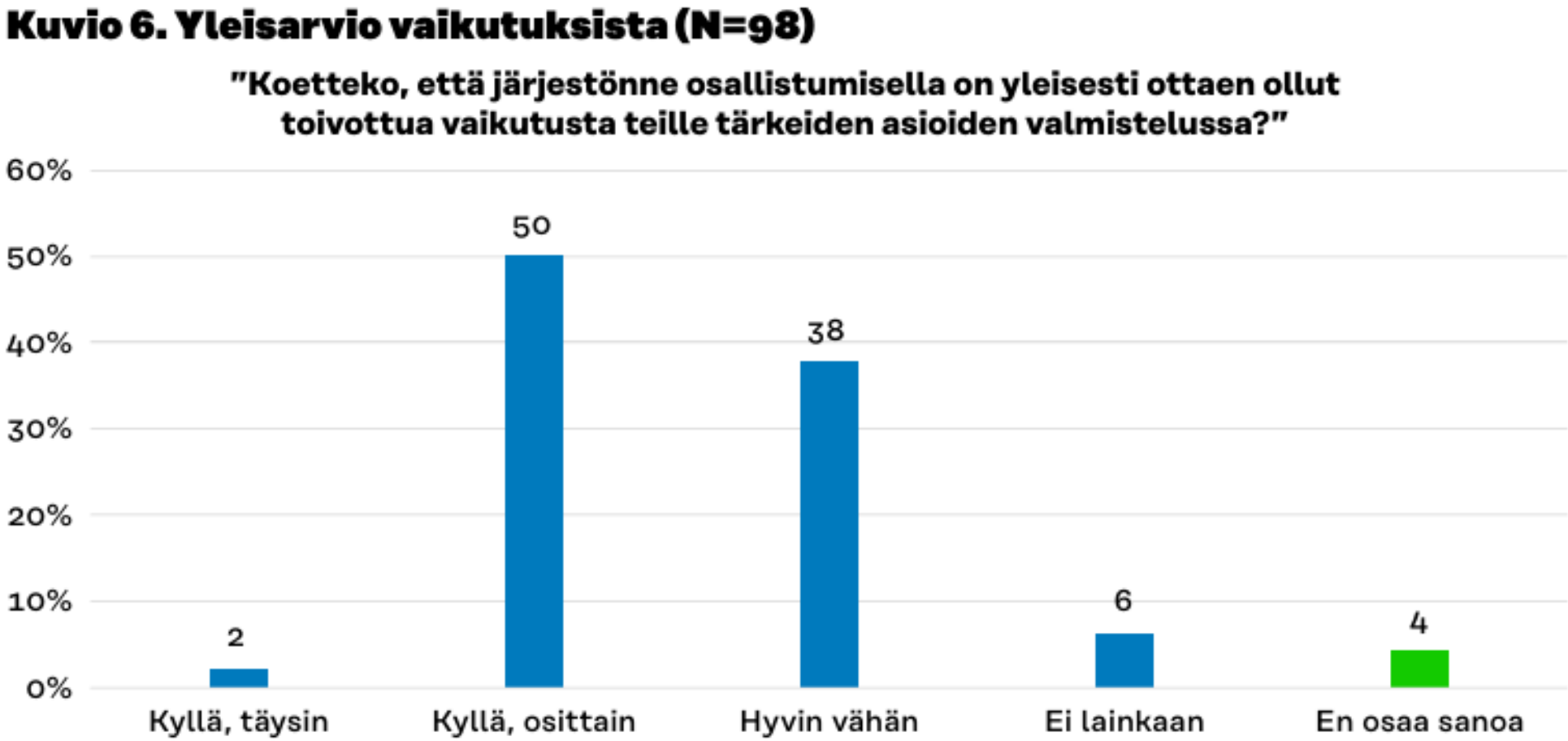
TURUN YLIOPISTO

Valmistelun vaiheet ja hanketyypit

- Eniten osallistutaan lausuntokierrosvaiheessa, vähiten perusvalmistelussa ja HE:n laadinnassa
- Yleisin hanketyyppi valtionavustusten myöntäminen, toiseksi yleisiä strategiatyö ja projektit sekä toimielimet

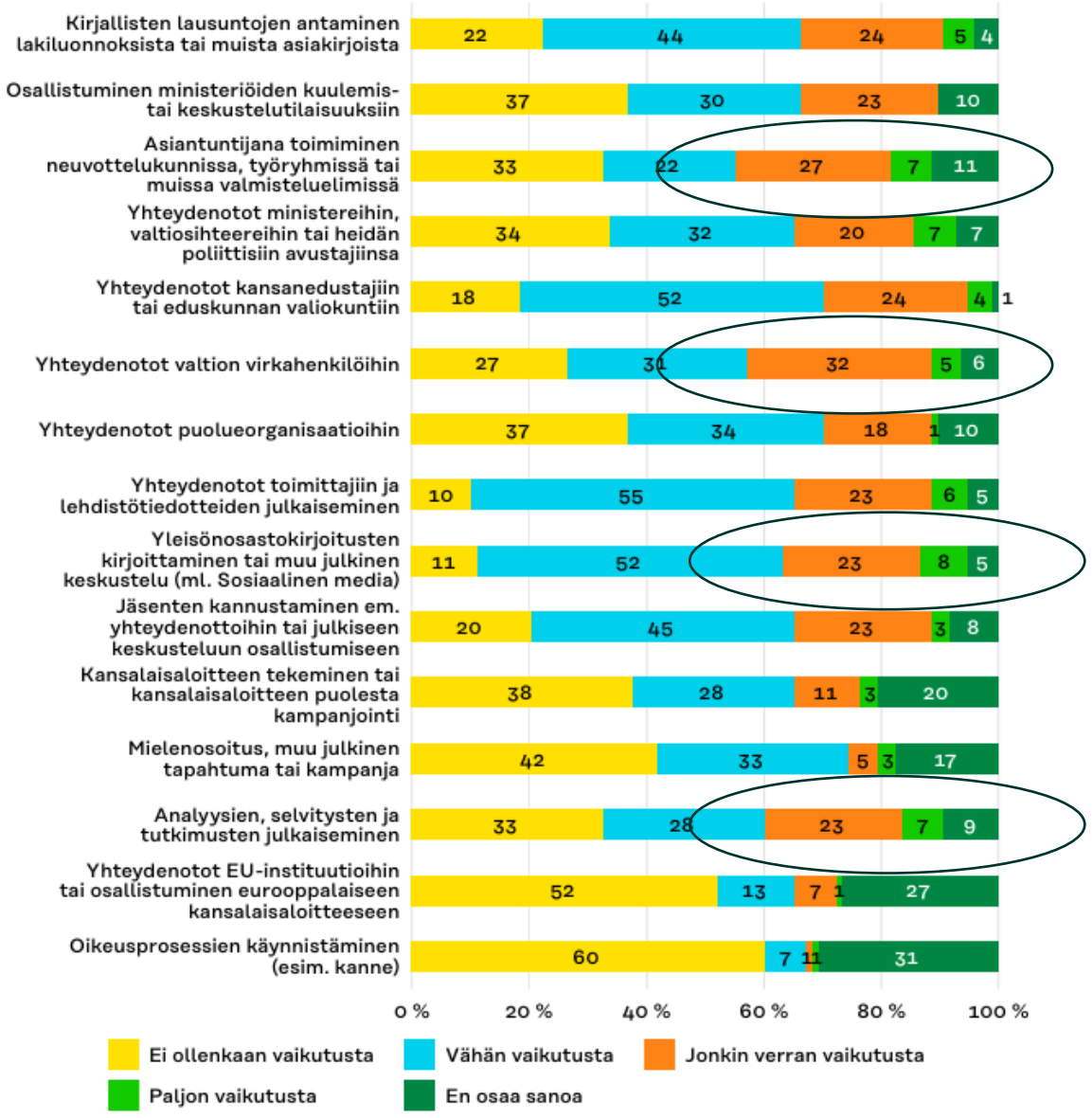
TURUN YLIOPISTO

Vaikuttaako osallistuminen?

Kuvio 7. Eri osallistumiskeinojen vaikuttavuus (N=98)

"Missä määrin järjestönne on mielestänne onnistunut vaikuttamaan valtioneuvoston valmisteluun ja päätöksentekoon seuraavilla toimintatavoilla?"

TURUN YLIOPISTO

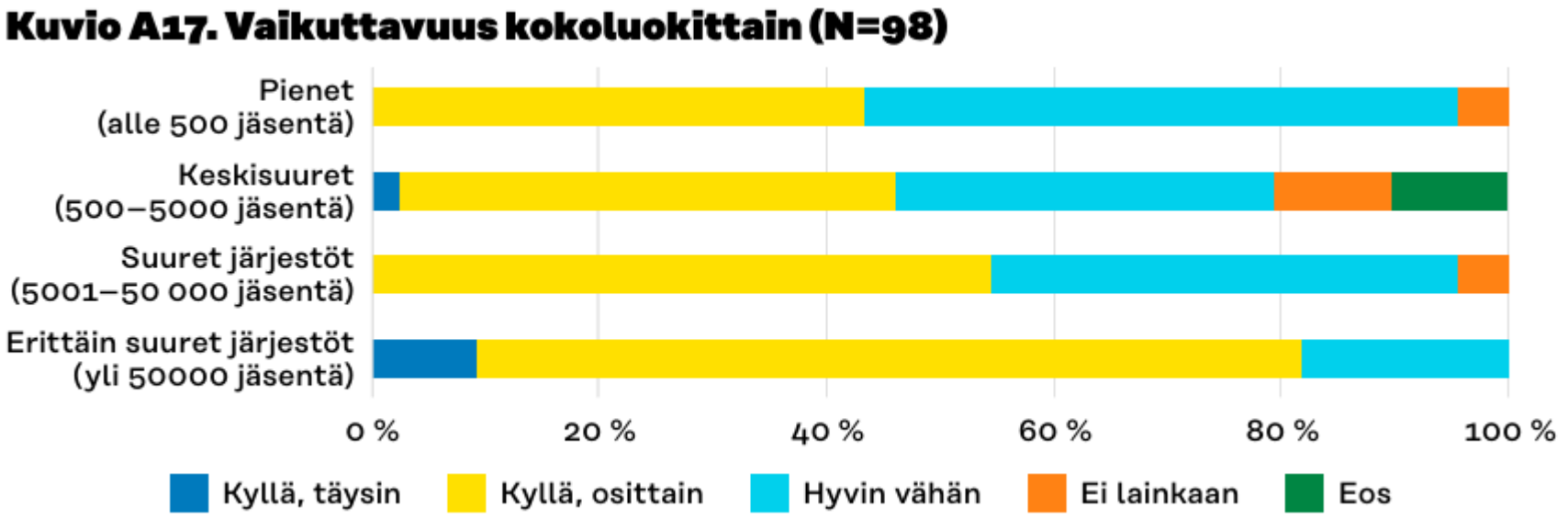
Vaikuttaako osallistuminen?

- Suorat yhteydenotot virkahenkilöihin tehokkain keino järjestöjen mielestä (paljon tai jonkin verran vaikutusta 38 %)
- Työryhmän, neuvottelukunnan tai toimielimen jäsenyys toiseksi tehokkain keino (34 %)
- Julkiseen keskusteluun osallistuminen sekä omien selvitysten tuottaminen kolmanneksi tehokkaimmat keinot
- Lausuntojen antaminen neljänneksi tehokkain keino (29 %)

TURUN YLIOPISTO

Erot järjestötyyppien välillä

- Mitä suurempi järjestö jäsenmäärältään on kyseessä, sitä useammin valtionhallinto kutsuu sitä osallistumaan eri tavoilla valmistelutyöhön

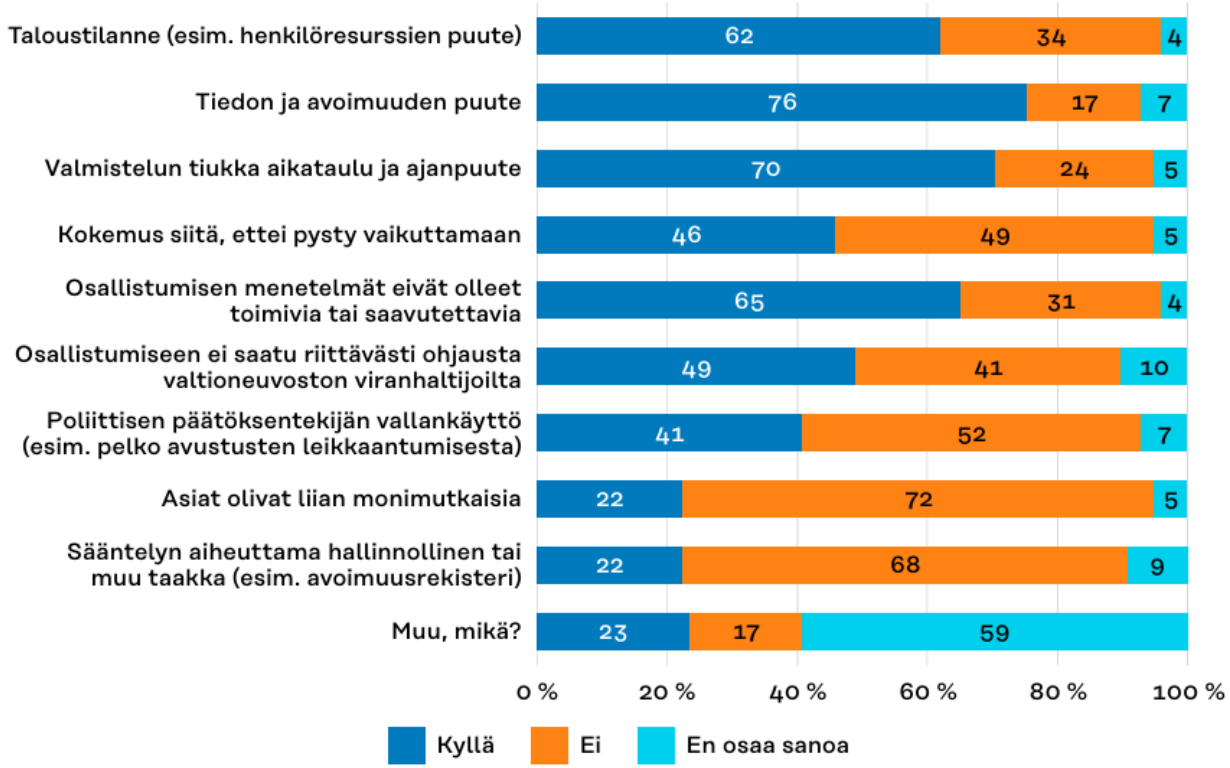
TURUN YLIOPISTO

Vaikuttamisen esteet

- Suurimpina esteinä järjestöt kokivat tiedon ja avoimuuden puutteen sekä valmistelun kireät aikataulut
- Myös menetelmien toimivuus ja tiukka taloustilanne esteinä yli 60 %:lla
- Hallinnollinen taakka tai asioiden monimutkaisuus ei juurikaan estä vaikuttamista

Kuvio 8. Valtioneuvoston valmisteluun vaikuttamisen esteet (N=98)

"Ovatko seuraavat asiat olleet vaikuttamisen esteinä?"

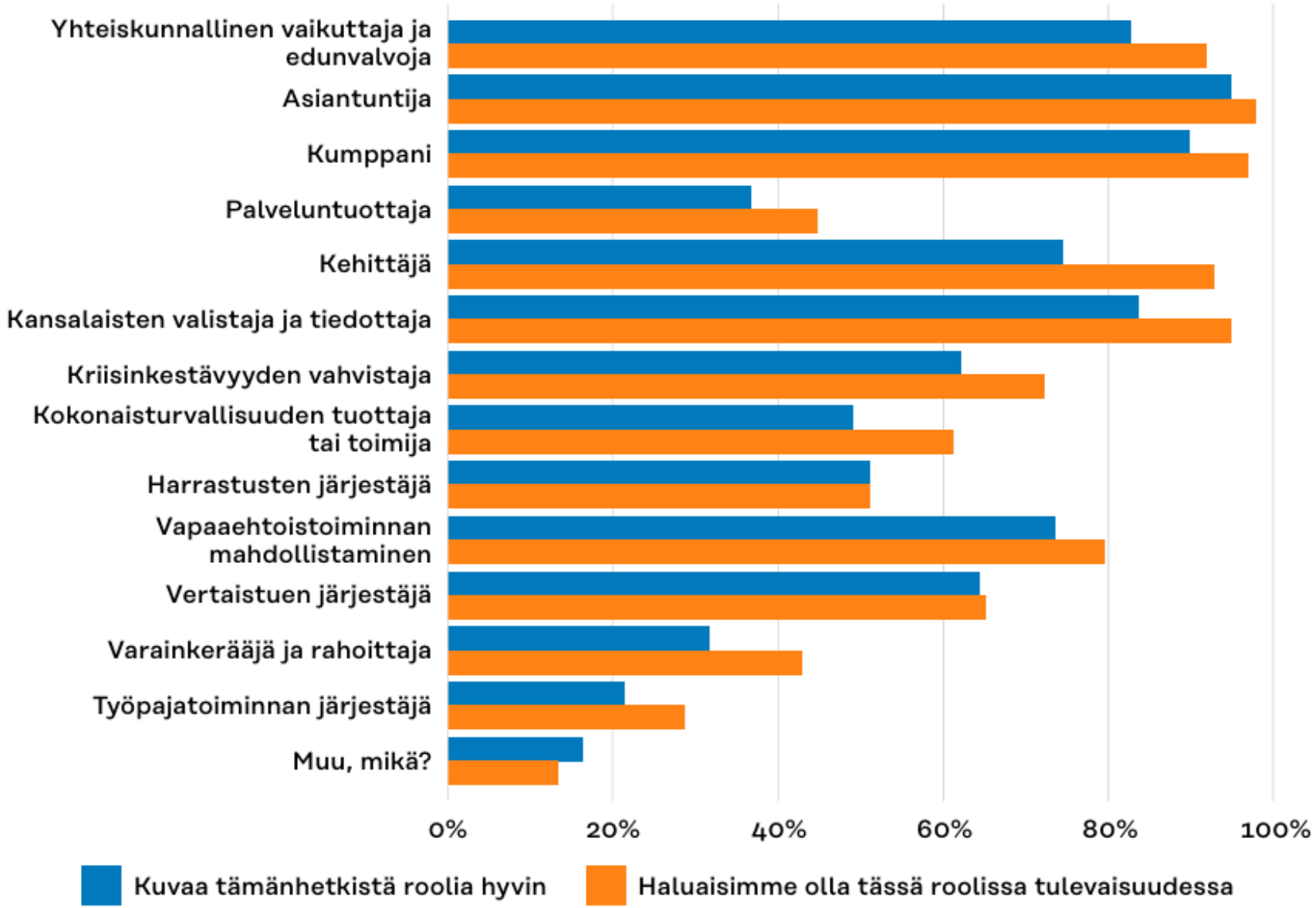
TURUN YLIOPISTO

Vaikuttamisen muutokset

- Näennäiskuuleminen, lausuntoaikojen lyhentyminen
- Rahoitusleikkauksista johtuva vaikuttamisen laadun heikkeneminen (mm. lausuntojen laatu ja resurssit osallistua jokaiseen lausuntokierrokseen)
- Järjestövastainen asenneilmapiiri ja julkinen keskustelu
- Valmistelun muuttuminen luonteeltaan suljetummaksi

TURUN YLIOPISTO

Kuvio 10. Järjestöjen roolit (N=98)

TURUN YLIOPISTO

Ministeriöiden virkahenkilöiden haastattelut

- Myös ministeriöissä työskentelevät virkahenkilöt pitävät tehokkaimpana vaikuttamiskeinona työryhmätyöskentelyä
- Työryhmässä pystyy seuraavaan koko hankkeen alusta loppuun saakka, ja siellä rakentavasti keskusteleminen on tehokasta
- Onnistunut työryhmätyöskentely edellyttää kuitenkin valmiutta vuoropuheluun ja kompromisseihin
- Havainnot muutoksista hyvin samansuuntaisia kuin järjestökyselyssä!

TURUN YLIOPISTO

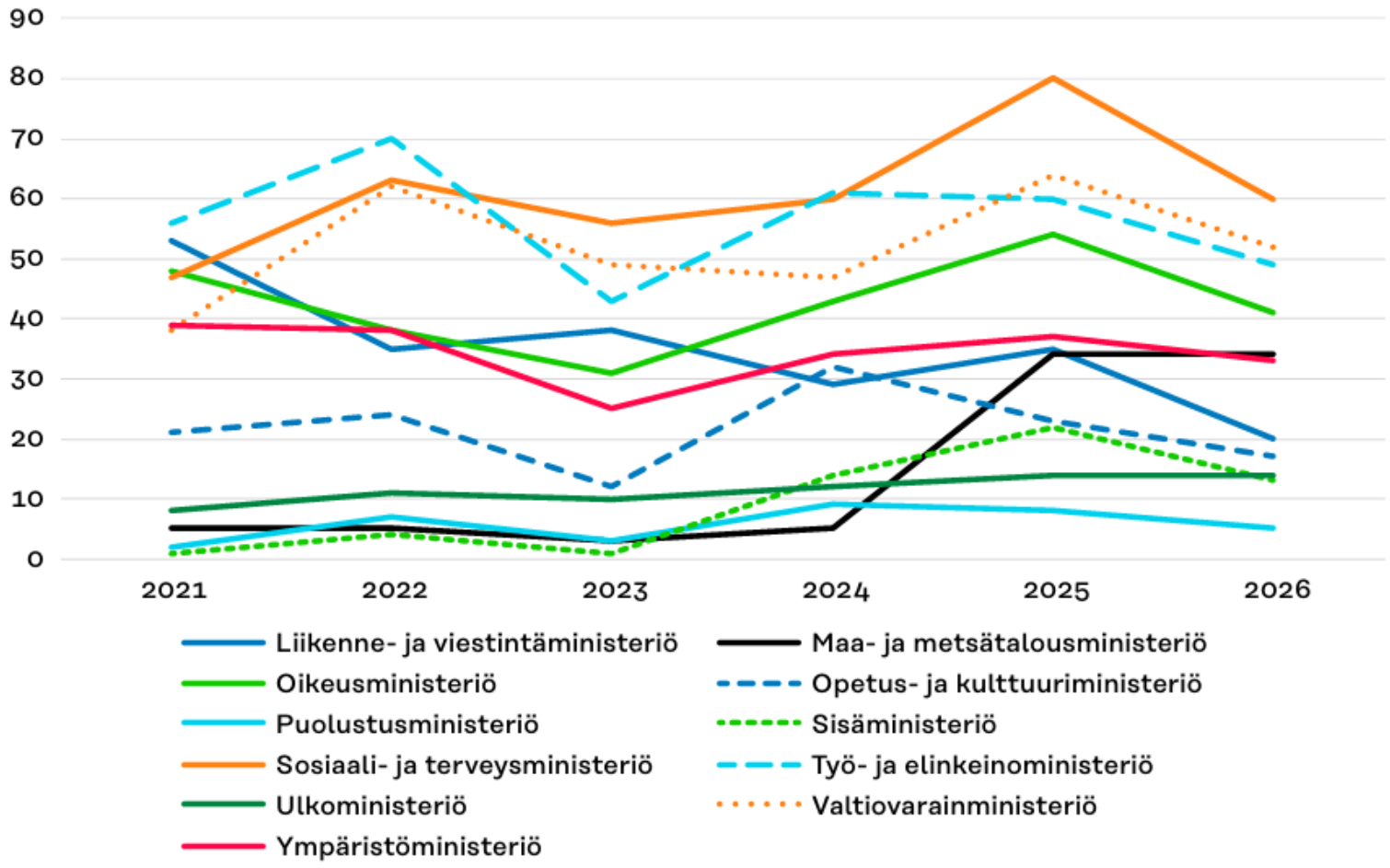
Haastattelut II

- Henkilökohtaiset kontaktit järjestöihin rakentavat hallinnon luottamusta kansalaisyhteiskuntaan, ja edesauttavat vaikuttamista
- Ministeriöiden haastateltavat korostivat myös selvitysten ja jäsenistöä koskevan tiedon kokoamisen olevan tehokas tapa vaikuttaa
  - ”Tällaiseen evidenssiin on vaikea sanoa vastaan. Lainvalmistelija ei voi olla kaikkien alojen asiantuntija.”
- Järjestöjen kannanottojen laatu ja sisältö virkahenkilöiden näkökulmasta osallistumismenetelmiä tärkeämpi tekijä tehokkaassa vaikuttamisessa
  - Hyvin perustellut ja eri intressejä huomioivat lausunnot ja kannanotot saavat enemmän painoarvoa valmistelussa kuin kapeasti oman asian ajaminen

TURUN YLIOPISTO

Lausuntopalvelu.fi

Kuvio 11. Lausuntopyynnöt ministeriöittäin 2021–2026

TURUN YLIOPISTO

Valiokuntakuulemiset

- Järjestöjen antamien asiantuntijalausuntojen määrä valiokunnissa on vähentynyt merkittävästi 2022-2025
- Aktiivisimpia järjestöjen kuulijoita eduskunnassa oli talousvaliokunta, missä kuultiin yli 2100 järjestön edustajaa vuosina 2021–2025
- Toiseksi eniten järjestöjen edustajia kuultiin valtiovarainvaliokunnassa (1700)
- Vähiten järjestöjä kuultiin perustuslakivaliokunnassa ja tiedusteluvalvontavaliokunnassa

TURUN YLIOPISTO

Johtopäätökset

- Kansalaisjärjestöjen ja valtionhallinnon vuorovaikutus on toimivaa, mutta keskinäistä luottamusta ja etenkin järjestöjen luottamusta hallintoon koetellaan
  - Julkisen rahoituksen, asenneilmapiirin ja lainvalmistelun aikataulujen kiristyminen
- Järjestöt hyödyntävät silti monipuolisesti erilaisia osallistumiskeinoja ja ovat proaktiivisia valtionhallinnon suuntaan
  - Ministeriöissä arvostetaan järjestöjen asiantuntemusta
- Pysyviä tehokkaita rakenteita ajettu tai ajetaan alas, mitä tilalle?

TURUN YLIOPISTO

Suositukset valtionhallinnolle

- Laajenna kumppanijärjestöjen joukkoa ja tunnista kansalaisjärjestökentän moniäänisyys
- Hyödynnä järjestöjen asiantuntemus
- Ennakoi ja tiedota lausuntokierroksista
- Kehitä digitaalisia työkaluja viisaasti
- Ideoi ja kehitä kansalaisjärjestöjen kanssa
- Osoita vaikuttamisen seuraukset

+ Vinkkejä järjestöille

- Laajenna omaa viestiä ja näkökulmaa, sovita omia intressejä muihin näkemyksiin ja reunaehtoihin
- Tee konkreettisia ehdotuksia ja perustele ne hyvin
- Käytä tekoälyä harkiten lausuntojen ja kannanottojen laadun parantamisessa
- Panosta systemaattiseen jäsenistöä koskevaan tiedontuotantoon
- Pyri pitkäjänteiseen vuorovaikutukseen ministeriöiden kanssa

TURUN YLIOPISTO

Kiitos!

TURUN YLIOPISTO

Maija Jäske: mhkarj@utu.fi

Demokratian uudistamisen tutkimusryhmä | Research Group for Innovating Democracy

utu.fi/demokratia

linkedin.com/company/research-group-for-innovating-democracy/

Get inspired.

TURUN YLIOPISTO